

Kompas voor Cranendonck

Strategische visie voor de
gemeente Cranendonck in 2040

Managementsamenvatting

Cranendonck staat voor stevige uitdagingen: de wereld om ons heen verandert. Als we niets doen, krimpt onze bevolking. Het voorzieningenniveau is dan lastig te behouden, de beschikbaarheid van woningen komt in de knel en mantelzorgers krijgen het nog zwaarder. Om toekomstbestendige keuzes te kunnen maken, is een kompas nodig dat ons helpt om in 2040 onze dorpen leefbaar, gezond en aantrekkelijk te houden. Dat kompas gaat uit van een missie: het behouden en ontwikkelen van brede welvaart voor de huidige en volgende generaties Cranendonckers. Brede welvaart bevat alle aspecten die van invloed zijn op het geluk van onze inwoners: van een gezonde leefomgeving en een goed niveau van publieke voorzieningen tot sociale cohesie en mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling.

Hoe brede welvaart er in het Cranendonck van 2040 uitziet vervatten we in een wensbeeld. Cranendonck bestaat dan uit zes leefbare kernen met een eigen identiteit en karakter. We zijn een woon- én werkgemeente met sterke gemeenschappen en kenmerkend vakmanschap. We hebben voldoende (betaalbare) woningen en ons landschap is onze tuin. Om dit wensbeeld te bereiken, maken we nu deze drie keuzes om de juiste koers te plotten:

Kies voor vitale gemeenschappen

In een vitale gemeenschap zijn inwoners de drijvende kracht achter dorpsontwikkeling. Inwoners helpen elkaar en werken samen, als een gemeenschap, aan de toekomst van hun dorp.

Kies voor groei van de gemeente

De groei van de gemeente is noodzakelijk voor het in stand houden en het uitbouwen van het voorzieningenniveau. Deze zogeheten regionale schaa sprong biedt een unieke kans om de brede welvaart in Cranendonck te versterken en krimp te voorkomen. Het goed geleiden van die groei is hierbij de voornaamste uitdaging.

Kies duidelijke ontwikkelprofielen voor de kernen

We willen alle kernen laten groeien, maar het goed geleiden van de schaa sprong moet gepaard gaan met het behoud van de eigen identiteit van die kernen. Daarom kiezen we ervoor de schaa sprong te geleiden in lijn met deze identiteiten:

- organische groei van alle kernen;
- in **Maarheeze** aangevuld met een focus op woningbouw;
- in **Budel** aangevuld met een focus op economische ontwikkeling.

Een fusie tussen de drie A2-gemeenten is van de baan, hierdoor is de gemeente Cranendonck meer op zichzelf aangewezen. Door deze drie keuzes te maken zijn we in staat om als zelfstandige gemeente aan onze missie te werken. We maken deze drie keuzes tegen een achtergrond van schaarste: schaarste aan menskracht om onze plannen uit te voeren, de relatieve schaarste van financiële middelen en schaarste van fysieke ruimte. Deze schaarste betekent samenwerken en innoveren om ruimte te creëren. Juist omdat de gemeente zelfstandig blijft is samenwerking cruciaal.

De wereld om ons heen zal blijven veranderen. Hierdoor willen of moeten we over tien jaar misschien wel andere keuzes maken. Daarom hebben we **zeven richtinggevende principes** bepaald. Deze principes zijn de leidraad voor ons handelen op lange termijn, en stellen ons in staat om koers te houden in een veranderlijk maatschappelijk landschap.

- 1. Behoud de identiteit en het karakter van onze dorpen**
- 2. Vitale gemeenschappen zijn een bron van ontwikkelkracht**
- 3. Benut de eigen kracht van inwoners**
- 4. Kijk voorbij de grenzen van het dorp of de gemeente**
- 5. Benut de unieke ligging van Cranendonck**
- 6. Behoud ons mooie landschap**
- 7. Ontwikkel door innovatie en samenwerking, durf te experimenteren**

Cranendonck beschikt met dit Kompas over een krachtig instrument waarmee we koers kunnen houden op weg naar brede welvaart in 2040. Dit instrument helpt ons om samen met onze inwoners, ondernemers, partners en mede-overheden soepel te navigeren door een veranderlijke wereld.

Het kompas biedt een fundament voor het ontwikkelen van beleid en plannen die bijdragen aan de brede welvaart van onze inwoners. Kortom: we zijn klaar voor onze missie!

Inhoudsopgave

1	Waarom dit kompas?	6
2	Vertrekpunt: waar staat Cranendonck nu?	9
3	Het wensbeeld: Cranendonck in 2040	15
4	We maken drie keuzes om nu de koers naar 2040 in te zetten	18
5	Zeven richtinggevende principes	22
6	Tot slot	25

1 Waarom dit kompas?

De gemeente Cranendonck staat voor stevige uitdagingen. De wereld om ons heen verandert: de regionale economie groeit, het klimaat verandert, de samenstelling van onze bevolking verandert en de leefbaarheid van onze kernen staat onder druk. Daarom is er behoefte aan een richtinggevend kompas op weg naar 2040. Een kompas dat aangeeft hoe we in deze veranderende wereld onze dorpen leefbaar, gezond en aantrekkelijk houden en het welzijn van onze inwoners vergroten. Een kompas dat ons helpt met het stellen van prioriteiten.

Een kompas, begint met een doel. Daarom zetten we allereerst onze missie uiteen: het behoud en de ontwikkeling van brede welvaart voor de huidige en volgende generaties Cranendonckers. Brede welvaart is een concept dat kortgezegd inhoudt dat welvaart (en welzijn) veel meer is dan alleen economische voorspoed. Het bevat alle aspecten die van invloed zijn op het geluk van onze inwoners: van een gezonde leefomgeving tot een goed niveau van publieke voorzieningen tot sociale cohesie en mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling. Om brede welvaart te ontwikkelen is een goede balans nodig tussen de drie P's: People, Planet en Profit.

Dynamische wereld

De laatste keer dat de gemeenteraad een strategische visie vaststelde was in 2009. Sindsdien is er veel veranderd. Zoals de samenstelling van de Cranendonckse bevolking. Onze inwoners worden ouder en leven steeds vaker alleen. Het voorzieningenniveau staat onder druk door demografische ontwikkelingen en klimaatverandering heeft invloed op onze leefomgeving. Door de toegenomen vraag naar chips is ASML gegroeid, met als gevolg een grote vraag naar werknemers en woningen in onze regio.

Specifiek voor de gemeentelijke organisatie geldt dat in oktober 2023 is besloten af te zien van de voorgenomen fusie met Heeze-Leende en Valkenswaard. Dit betekent dat we meer op onszelf zijn aangewezen en dat Cranendonck, zeker gezien alle dynamische omstandigheden, behoefte heeft aan een geheel eigen en nieuwe visie op de toekomst.

Vanwege een gebrek aan mensen, middelen en ruimte moeten we keuzes maken. We kunnen niet alle vraagstukken tegelijkertijd aanpakken. Daarnaast heeft de gemeente ook niet alle instrumenten in huis om alleen die toekomstvisie te realiseren. We moeten en willen dit doen met de samenleving en de maatschappelijke en bestuurlijke partijen om ons heen.

Grondig onderzoek

Terug naar onze missie: het behoud en de ontwikkeling van brede welvaart voor de huidige en volgende generaties Cranendonckers. Onze visie op wat er nodig is voor brede welvaart in 2040 komt voort uit onze historie, onze identiteit, en onze sociale, economische en ruimtelijke kwaliteiten. De weg naar dit toekomstbeeld kunnen en willen we niet alleen volbrengen. Daar hebben wij onze inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) partners, mede-overheden en regionale samenwerkingsverbanden bij nodig. Daarom hebben we hen betrokken bij de totstandkoming van dit kompas.

We doorliepen een uitgebreid en zorgvuldig proces, in nauwe samenwerking met de raad en het college, met partijen uit sectoren als zorg, welzijn, onderwijs, de economie, cultuur en veiligheid, en met inwoners. We deden grondig en gedegen onderzoek naar de huidige staat van de brede welvaart in de gemeente Cranendonck. Dit onderzoek vormt tevens het begin van een meer datagedreven werkwijze van de gemeente. Het is te vinden in de bijlage bij deze strategische visie, de Atlas van Cranendonck. Daarnaast gingen we met de bakfiets op bezoek in elke kern, om met inwoners in gesprek te gaan over de toekomst van Cranendonck. Ook betrokken we de informatie uit de dorpsvisies van Gastel, Maarheeze en Budel-Dorplein.

De ontwikkeling van dit Kompas voor Cranendonck heeft gelijktijdig plaatsgevonden met het proces van het ontwikkelen van de gemeentelijke

Omgevingsvisie en het Beleidsplan Sociaal Domein. Ons onderzoek vormt de basis voor deze visietrajecten. .

Het Kompas voor Cranendonck

De input die we voor ons Kompas verzamelden, laat zien dat ons streven naar behoud en ontwikkeling van brede welvaart niet alleen iets van en vóór de gemeentelijke organisatie is. Het is een gedeeld doel, gedragen door alle kernen. Een doel waarvan ook alle kernen moeten profiteren.

Met ons onderzoek naar de staat van Cranendonck als vertrekpunt, aangevuld met de inbreng van de raad, onze maatschappelijke partners en inwoners schetsen we een toekomstbeeld voor Cranendonck in 2040. Dit toekomstbeeld geeft invulling aan wat brede welvaart in 2040 in Cranendonck in de praktijk inhoudt. Vervolgens zetten we de **drie hoofdkeuzes** uiteen die we maken om vanuit de situatie van nu bij dit toekomstbeeld te komen.

Omdat de wereld om ons heen verandert en zal blijven veranderen zetten we **zeven richtinggevende principes** op een rij. Deze principes zijn de leidraad voor ons handelen op lange termijn, en stellen ons in staat om koers te houden in een veranderlijk maatschappelijk landschap.

In het volgende hoofdstuk brengen we ons vertrekpunt in kaart en analyseren we de actuele staat van de brede welvaart in Cranendonck.

2 Vertrekpunt: waar staat Cranendonck nu?

Om de juiste richting in te slaan op weg naar een gemeente die inwoners ook in 2040 brede welvaart biedt, kijken we eerst naar het vertrekpunt. Waar komen we vandaan en waar staan we nu. In dit hoofdstuk staan twee vragen centraal: wat zijn onze sterktes en zwaktes en met welke kansen en bedreigingen heeft Cranendonck te maken?

Cranendonck verandert en de wereld om ons heen ook. Een diepere analyse van heden en verleden helpt om inzicht te krijgen in de specifieke vraagstukken waartoe Cranendonck zich dient te verhouden. Met een grote verzameling data is de staat van de brede welvaart in Cranendonck in kaart gebracht. Dit beeld is getoetst en verder aangevuld met interne en externe expertise. Ook hebben we deze analyse naast de dorpsvisies gelegd, om te toetsen of inwoners onze conclusies delen. De volledige analyse is terug te lezen in de Atlas van Cranendonck

Brede welvaart in Cranendonck: krachtige gemeenschappen, sterke economie, maar niet volmaakt

Kijken we door de bril van brede welvaart naar de staat van onze gemeente, dan zien we dat die door de bank genomen zich in de voorbije jaren positief heeft ontwikkeld. Cranendonck bestaat uit krachtige gemeenschappen met een sterk verenigingsleven en veel sociale cohesie. De maatschappelijke betrokkenheid van onze inwoners loopt weliswaar iets terug maar is nog altijd groot. Ook blijkt de economie van Cranendonck aanhoudend sterk, is er relatief weinig armoede, en is het opleidingsniveau relatief hoog. Daarentegen is de staat van de leefomgeving, de bodem- en luchtkwaliteit matig. De brede welvaart in Cranendonck is over het algemeen minder sterk ontwikkeld dan in Brainport-gemeenten die direct om Eindhoven liggen.

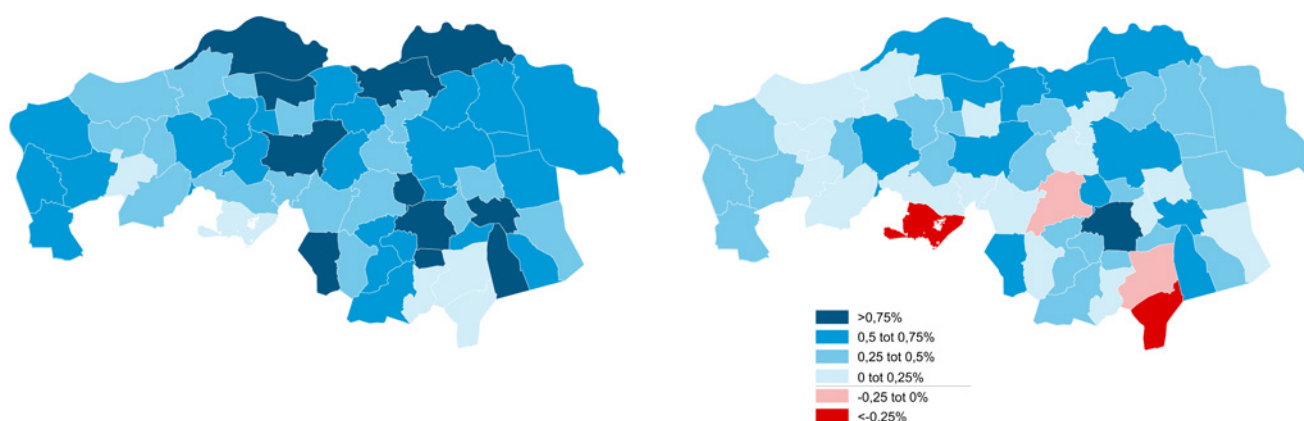
Hieronder nemen we negen aspecten onder de loep die samen een beeld geven van het krachtenveld waarin onze gemeente opereert.

1 Geografie

De ligging bepaalt in belangrijke mate de identiteit en de historische ontwikkeling van onze gemeente. Cranendonck ligt zowel tegen de Limburgse als de Belgische grens. De zes kernen zijn van oudsher agrarische gemeenschappen ontstaan op arme heidegrond.

2015-2023

2030-2040

Bevolkingsontwikkeling 2015 – 2023 en bevolkingsprognose 2030 – 2040 per gemeente in Noord-Brabant. De bevolkingsprognose houdt geen rekening met de woningbouwopgave voor de schaa sprong van de Brainportregio.

Bron: Bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant, Actualisering 2023

Dwars door de gemeente loopt een aantal belangrijke transportroutes: de snelweg A2, de spoorverbinding tussen Weert en Eindhoven, de IJzeren Rijn tussen Antwerpen en Roermond en de Zuid-Willemsvaart. Hierdoor kon zich industrie ontwikkelen in onze gemeente. De kernen zijn minder goed bereikbaar met openbaar vervoer, met uitzondering van Maarheeze. Dat is aanzienlijk beter aangesloten op het stedelijk netwerk, omdat het over een station beschikt.

2 Demografie

De demografische ontwikkeling van Cranendonck verdient aandacht. Omdat het eind in zicht is van de lichte groei die onze gemeente sinds de jaren negentig doormaakt. Volgens de meest recente provinciale prognose, krijgt Cranendonck als een van de eerste Brabantse gemeenten te maken met bevolkingskrimp. Deze prognose gaat uit van een bevolkingsontwikkeling die past bij het huidige woningbouwtempo. Hierbij is geen rekening gehouden met de mogelijke bevolkingsgroei door woningbouw in het kader van de regionale schaa sprong (zie punt 4).

Deze prognose is gebaseerd op de sterke vergrijzing waar Cranendonck (net als heel Nederland) mee heeft te maken. Naar verwachting hebben we in 2050 drie keer zoveel 85-plussers als vandaag. Migratie moet voor aanwas zorgen, maar de woningvoorraad is beperkt. Hierbij komt dat er sprake is van gezinsverdunding: het aantal huishoudens stijgt terwijl de omvang van die huishoudens afneemt.

De mogelijke krimp en de sterke vergrijzing brengen dreigingen met zich mee: een steeds groter deel van de bevolking heeft behoefte aan zorg. Tegelijk zijn er minder vrijwilligers en mantelzorgers beschikbaar. Degenen die overblijven raken dus steeds zwaarder belast. Door deze dynamiek neemt de weerbaarheid van de gemeenschap af, net als de onder 3 genoemde levensvatbaarheid van voorzieningen.

3 Voorzieningen

Het is een uitdaging voor alle kernen van Cranendonck om het voorzieningenniveau op peil te houden. Het voortbestaan van basisscholen wordt steeds minder zeker, zoals nu concreet speelt in Budel-Dorplein. Ook beschikt niet elke kern nog over een winkel voor levensmiddelen. Verder bestaan er bijvoorbeeld zorgen over de toekomst van huisartsenpraktijken.

4 Regionale schaa sprong

De ontwikkeling van de Brainport economie raakt Cranendonck direct. Door de wereldwijde groei van de chipindustrie groeien ook de toeleverende bedrijven in Cranendonck en de regio mee. Naar verwachting komen er de komende tien jaar ruim 70.000 banen bij, wat ook het woningtekort in de regio opjaagt. Binnen de Brainport regio is daarom afgesproken dat er vóór 2040 100.000 woningen bij moeten komen. Daarnaast moeten we ruimte vinden voor bedrijventerreinen. Het is de bedoeling dat realisatie van de woningbouwopgave deels gespreid en deels op en rond 'knooppunten' plaatsvindt. In de regio wordt Maarheeze gezien als een van deze mogelijke 'knooppunten', mede vanwege de gunstige ligging aan het spoor.

Een manier om te voorkomen dat de regio vastloopt, is inwoners stimuleren de auto te laten staan en het OV te gebruiken. Dit noemen we de mobiliteitstransitie. Ook in deze mobiliteitstransitie speelt Maarheeze vanwege de goede ligging op het spoornetwerk een belangrijke rol.

Dankzij convenant Beethoven komen miljarden vrij voor al deze opgaven. Behalve gemeenten en provincie behoort ook het Rijk tot de ondertekenaars ervan. Dit is een erkenning van het vitaal belang van onze regio voor Nederland.

5 Industrieel verleden en heden

Het industriële verleden van Cranendonck werkt door in het heden. Zo biedt Cranendonck nog steeds veel werkgelegenheid in sectoren waarin het al van oudsher sterk is, zoals metaal en techniek. Kenmerkend voor onze economie is vakmanschap. Een groot deel van de beroepsbevolking is hoog opgeleid.

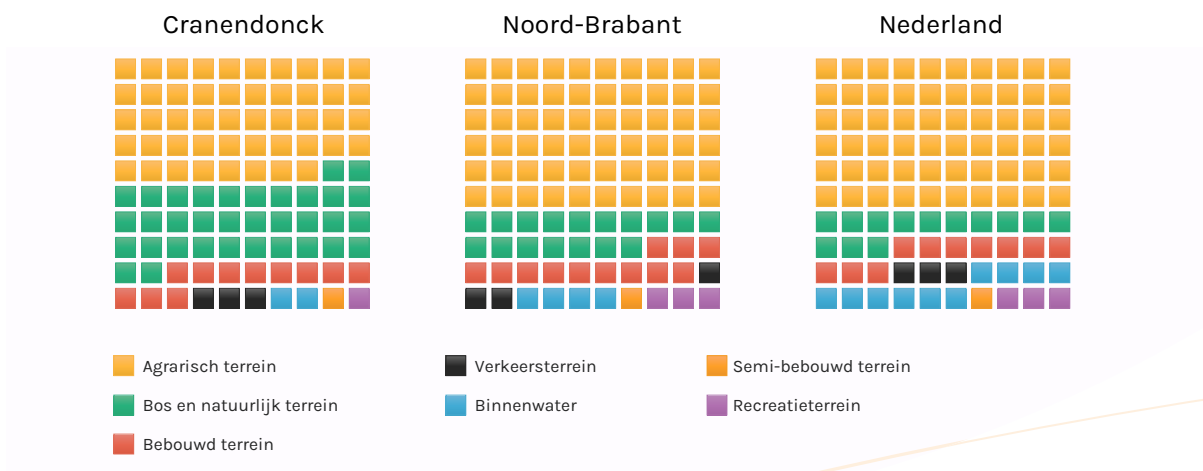
De nabijheid van Eindhoven (Brainport) en Weert (Keyport, Midden-Limburg) maakt Cranendonck tot een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven. Er starten relatief veel bedrijven en er gaan er weinig failliet. Dit gegeven versterkt ons concurrentievermogen. Het zorgt ook voor een grote uitdaging: het beschikbaar maken van voldoende bedrijfskavels.

6 Leefomgeving

De aanwezigheid van industrie laat letterlijk sporen na en is van invloed op de kwaliteit van de leefomgeving. Grote delen van de Cranendonckse bodem zijn verontreinigd met zinksintels en chemische stoffen. Ook de luchtkwaliteit laat te wensen over, al heeft dat meer een regionale oorzaak. Van hinder of externe veiligheidsrisico's door industrie is weinig sprake.

7 Landelijk gebied

Het landelijk gebied van Cranendonck bestaat voor een aanzienlijk deel uit natuur. Cranendonck telt maar liefst twee grote natuurgebieden: de Weerter- en Budelerbergen en de Grootte Heide. Beide hebben Natura 2000-status, maar de kwaliteit van deze gebieden staat onder druk. De feitelijke kwaliteit van de natuur strookt niet met de beleving van inwoners: de belevingswaarde van onze natuur is hoog en in de dorpsvisies geven inwoners aan dat ze hun groene omgeving sterk waarderen.

Ruimtegebruik in Cranendonck in 100 blokjes vergeleken met Noord-Brabant en Nederland

Bron: CBS

Een ander groot deel van het landelijk gebied wordt gebruikt door de landbouw. Deze sector heeft te maken met natuur- water- en klimaatopgaven én veranderingen in de voedselketen. Dit heeft impact op de bestaanszekerheid en het toekomstperspectief van boeren; veel boerenbedrijven besluiten te stoppen. Degenen die doorgaan kiezen vaak voor verduurzaming van hun bedrijf. Door al deze opgaven en veranderingen bevindt het landelijk gebied zich in een transitie.

8 Klimaat

Cranendonck ontkomt net als de rest van de wereld niet aan de gevolgen van klimaatverandering. De energietransitie is weliswaar in gang gezet, maar er is nog een lange weg te gaan. We hebben afwisselend te maken met periodes van overvloedige regenval en grote droogte. Hierdoor neemt de noodzaak toe om enerzijds water af te voeren én anderzijds water te bergen om een tekort te voorkomen. Ook komen we voor andere uitdagingen te staan, zoals een verhoogd risico op hittestress. Dit heeft negatieve impact op de gezondheid van met name de vergrijzende bevolking.

9 Schaarse ruimte

Tal van opgaven waar Cranendonck voor staat, leggen een claim op onze schaarse fysieke ruimte. Maar ook op andere gebieden is sprake van schaarste, zo is er weinig ruimte op het energienet en weinig stikstofruimte. Tegelijk is plek nodig voor woningbouw, bedrijventerreinen, klimaatmaatregelen en het opwekken van duurzame energie. Ook de transitie van het landelijke gebied heeft invloed op de vraag naar ruimte. Door stoppende boerenbedrijven kan ruimte beschikbaar komen, maar de verduurzaming van boerenbedrijven kan juist weer een extra claim op die ruimte leggen. Daarbovenop versterken regionale ontwikkelingen zoals de bij 4 genoemde schaa sprong de vraag naar schaarse ruimte. Het is onmogelijk om alleen in het stedelijk gebied de fysieke ruimte voor deze opgaven te vinden. Zodoende is het landelijk gebied een essentiële schakel in de verstedelijkingsopgave.

Alle vraagstukken monden uit in één opdracht

De vraagstukken in dit Kompas draaien om de vraag hoe Cranendonck zich klaarmaakt voor de toekomst, mét behoud van onze eigenheid. Hoe kunnen we bijvoorbeeld de regionale schaa sprong benutten om kernen leefbaar te houden, met een acceptabel voorzieningenniveau? Hoe zorgen we dat de dorpse identiteit van kernen niet in het gedrang komt? Hoe verdelen we de schaarse ruimte? Hoe voorkomen we dat de regionale ontwikkeling de verschillen tussen kernen in onze gemeente te groot maakt?

Al deze vragen monden dus uit in één vraag, één opdracht: **Hoe zorgen we voor de brede welvaart van onze inwoners in 2040?**

3 Het wensbeeld: Cranendonck in 2040

Hoe ziet Cranendonck er in de toekomst uit vanuit het perspectief van brede welvaart? Deze vraag beantwoorden we met een wensbeeld van Cranendonck in 2040. Het vertrekpunt is onze analyse. Die zegt iets over de huidige stand van zaken maar ook over de gevolgen van niet reageren op de externe trends en ontwikkelingen die op Cranendonck afkomen. Om tot een wensbeeld te komen, hebben we een viertal gesprekken gevoerd met de gemeenteraad en hebben we bij inwoners, onze key-stakeholders en met interne expertise de benodigde kennis verzameld. Het resultaat van al deze stappen is een Cranendoncks perspectief op brede welvaart in 2040.

Cranendonck bestaat in 2040 uit zes leefbare kernen met ieder hun eigen identiteit en karakter. In hun verscheidenheid vormen deze kernen een eenheid: Cranendonck. Onze kernen zijn sterke zelforganiserende gemeenschappen en worden bevolkt door inwoners die met elkaar in contact staan. Ons sterke verenigingsleven, ons vakmanschap en ons mooie landschap zijn dragers van onze identiteit.

Kracht van de gemeenschap

Een van de uitgangspunten is dat onze gemeenschappen zichzelf uitdagen om na te denken over de toekomst van hun dorp. Ze spelen dus een cruciale rol in de ontwikkeling van onze gemeente. De hechte dorpsgemeenschappen van Cranendonck hebben nu al veel zelforganiserend vermogen. Dit blijkt onder meer uit het sterke verenigingsleven, en het aantal initiatieven dat inwoners in en voor hun dorp ontplooiën. Deze ontwikkelkracht is het fundament waarop onze inwoners ook in toekomst maatschappelijke uitdagingen aan kunnen gaan.

Onze hechte dorpsgemeenschappen zijn ook een hulpnetwerk voor en door inwoners. Hoewel ze in principe zelf verantwoordelijk zijn voor hun gezondheid en welzijn biedt de gemeente een vangnet als dat nodig is. De gemeente ondersteunt vrijwilligersnetwerken door middelen te verstrekken en mee te denken. Zo bouwt ze samen met inwoners aan wat we 'samenredzame' gemeenschappen noemen. Als ankerpunt voor deze netwerken beschikt ieder dorp over een door de gemeente gefaciliteerde ontmoetingsplaats, voor en door inwoners.

Wonen en voorzieningen

In 2040 zijn er voldoende (betaalbare) woningen voor de inwoners van Cranendonck. Daardoor kunnen ze in hun dorp blijven wonen. Dit is mogelijk doordat onze inwoners samen nieuwe woonvormen en manieren van bouwen hebben ontwikkeld. Voorzieningen zijn voor alle inwoners van Cranendonck goed bereikbaar, maar dit betekent niet dat ze in ieder dorp aanwezig zijn. Budel en Maarheeze vervullen een centrumfunctie met een voorzieningenaanbod waar ook omliggende kernen voordeel van hebben.

Werken en mobiliteit

Cranendonck in 2040 is een woon- én werkgemeente. De lokale economie is een onmisbare schakel tussen Weert en de Brainportregio. Voor een groot deel van onze inwoners is het mogelijk om te werken dichtbij de plek waar ze wonen. Dit zorgt voor een sterke binding met de eigen omgeving en de gemeenschap. Maarheeze is een essentiële schakel in het regionale mobiliteitsnetwerk, en de andere dorpen zijn hierdoor ook goed aangesloten op Weert en Eindhoven. De auto is voor onze inwoners nog steeds belangrijk, maar ze maken nu meer gebruik van het OV. Daarnaast zijn ook nieuwe, alternatieve vervoersmiddelen beschikbaar.

Buitengebied, recreatie en landschap

Ons natuurrijke landschap is als een tuin voor onze inwoners. De leefomgeving van Cranendonck nodigt uit tot bewegen en draagt bij aan het welzijn van inwoners. De gemeente doet wat nodig is om de belevingswaarde van het landschap te bevorderen. Inwoners kunnen hierin niet alleen ontspannen en recreëren, maar ook aan de slag als ondernemer in de vrijetijdseconomie.

De toekomst van de agrarische sector in Cranendonck ligt in verbreding en verduurzaming. Zo kan de sector een rol spelen in de circulaire economie. De grootste uitdaging van agrariërs nu en in de toekomst ligt in de transitie van het landelijk gebied en de daarmee gepaard gaande concurrentieslag om de schaarse ruimte. De gemeente doet hieraan ook mee maar is slechts één van de partijen.

Deze situatie vraagt erom dat de gemeente tegenover agrariërs duidelijk is over de strategische keuzes die ze maakt. Met de keuzes uit dit kompas in de hand stelt de gemeente zich in het transitieproces op als een meedenkende partij met een actieve houding.

4 We maken drie keuzes om nu de koers naar 2040 in te zetten

Als we dit wensbeeld willen bereiken, ontkomen we niet aan het maken van keuzes. Cranendonck is onderdeel van een veranderende wereld en heeft daarmee om te gaan. In dit hoofdstuk gaat het om de vraag hoe we onze krachten benutten en hoe we de trends en ontwikkelingen waar Cranendonck mee te maken heeft gebruiken om ons gewenste toekomstbeeld te bereiken. En hoe we dit doen tegen een achtergrond van schaarste, en als zelfstandige gemeente. We maken daarom drie keuzes: voor vitale gemeenschappen, voor de groei van onze gemeente, en voor duidelijke ontwikkelprofielen voor de kernen.

1 Kies voor vitale gemeenschappen

In een vitale gemeenschap zijn inwoners de drijvende kracht achter de ontwikkeling van hun dorp. Ze organiseren zichzelf en denken zelfstandig na over wat hun dorp en dorpsgenoten nodig hebben, zowel nu als in de toekomst. Inwoners helpen en ondersteunen elkaar en werken samen aan een gedeelde visie voor de toekomst van hun dorp. De gemeente heeft hierbij een bescheiden

rol. Ze verspreidt het idee van vitale gemeenschappen, moedigt inwoners aan om initiatief te nemen, en biedt begeleiding en ondersteuning waar nodig.

Om dit te bereiken, is een fundamentele verandering in denken en doen nodig bij inwoners, maatschappelijke organisaties en de gemeente. Inwoners nemen initiatief en handelen zelfstandig. Maatschappelijke organisaties en de gemeente ondersteunen deze initiatieven zonder ze over te nemen. Bij het uitvoeren van hun taken houden sluiten zij aan bij de visie en de werkwijze van de gemeenschap. Deze nieuwe rollen en relaties ontwikkelen we samen door te leren, door ons aan te passen en te experimenteren. Door te kiezen voor vitale gemeenschappen groeit de rol van de gemeenschap en dragen we bij aan een samenleving die klaar is voor de toekomst.

2 Kies voor groei van de gemeente

De schaa sprong biedt een unieke kans om de brede welvaart in Cranendonck te versterken en krimp in onze gemeente te voorkomen. Het is een externe ontwikkeling die hoe dan ook op Cranendonck afkomt. Als we de schaa sprong niet goed geleiden heeft dit mogelijk negatieve consequenties voor onze woningmarkt, en daarmee met de mogelijkheid voor jonge inwoners om hier te blijven wonen. Een stevige groei van Cranendonck door woningbouw helpt om onze kernen levensvatbaar te houden en de lokale economie te versterken. Hier hoort de uitbreiding van werklocaties bij (er is nu te weinig ruimte voor bedrijven om uit te breiden of zich te vestigen), ruimte voor voorzieningen, recreatie, een goede bereikbaarheid en een gezonde leefomgeving.

De groei van de gemeente is noodzakelijk voor het in stand houden en verder uitbouwen van het voorzieningenniveau. Om krimp te voorkomen zullen meer woningen moeten worden gecreëerd dan in de afgelopen tien jaar. Dan gaat het niet alleen om meer woningen in het algemeen, maar bijvoorbeeld ook andere woonvormen en het splitsen van bestaande (te) grote woningen. Zeker omdat we rekening moeten houden met veranderende woonwensen en een toename van het aantal kleine huishoudens.

Het goed geleiden van de groei is hierbij de voornaamste uitdaging. Doel is dat de leefbaarheid van heel Cranendonck erop vooruitgaat. Daarom is het belangrijk dat er niet alleen voldoende woningen bij komen, maar dat deze ook betaalbaar zijn. En dat er een mobiliteitsnetwerk is dat de groei van persoonlijke, recreatieve en economische vervoersbewegingen kan dragen. Uiteindelijk willen we dat het voor inwoners nu en in de toekomst prettig wonen en leven is in Cranendonck.

3 Kies duidelijke ontwikkelprofielen voor de kernen

De verschillende kernen van Cranendonck hebben hun eigen karakter en identiteit. Deze verscheidenheid is wat ons tot Cranendonck maakt. We willen alle kernen laten groeien, maar bij het goed geleiden van de schaa sprong hoort ook dat we onze eigenheid proberen te behouden. In de vier kleine kernen zijn omvangrijke ontwikkelingen daarom niet wenselijk. Die tasten het karakter van deze kernen te sterk aan. Daarom kiezen we hier voor beperkte, organische groei.

De schaa sprong brengt onvermijdelijk grotere ontwikkelingen met zich mee. Daarom kiezen we voor Budel en Maarheeze twee onderscheidende ontwikkelprofielen. Deze profielen passen bij hun historie en identiteit. Zo is het verleden van Maarheeze nauw verbonden met Philips. De stapsgewijze groei vanaf de jaren vijftig leidde tot zijn huidige vorm. Budel kent een rijk industrieel verleden waarin de zinkfabriek een centrale rol speelt en heeft sindsdien een sterke eigen economie.

We kiezen ervoor om de regionale schaa sprong te geleiden in lijn met deze identiteiten:

- organische groei van alle kernen;
- in **Maarheeze** aangevuld met een focus op woningbouw;
- in **Budel** aangevuld met een focus op economische ontwikkeling.

Drie keuzes tegen een achtergrond van schaarste

We maken deze drie keuzes tegen een achtergrond van schaarste op tal van terreinen. Denk aan schaarste aan menskracht om onze plannen uit te voeren en de relatieve schaarste van financiële middelen vanwege een uitdijend gemeentelijk takenpakket. Er zijn gelijktijdig claims op dezelfde fysieke ruimte voor woningbouw, werklocaties, klimaatopgaven, de landbouw en de natuur. Maar ook anderszins is de ruimte schaars. Neem de weinige ruimte op het energienet en de beperkte stikstofruimte.

Wij denken dat we met deze drie keuzes de brede welvaart voor onze inwoners in 2040 vergroten. Maar we realiseren ons dat die keuzes gepaard gaan met talloze kleine en grote beslissingen over het besteden van aandacht, middelen en ruimte. Zonder deze schaarse middelen kunnen we onze doelen niet behalen. Daarom zullen we moeten samenwerken. Met inwoners en ondernemers, met onze maatschappelijke partners, onze regionale samenwerkingsverbanden en met mede-overheden. Daarnaast zullen we innovatieve werkwijzen moeten ontwikkelen, en moeten durven experimenteren. Samenwerking en innovatie stellen ons in staat schaarse middelen maximaal te benutten.

Zelfstandige gemeente

Omdat de drie A2-gemeenten af zien van een bestuurlijke fusie is Cranendonck meer op zichzelf aangewezen. De uitdagingen van de dynamische wereld om ons heen zijn groot, maar met deze drie keuzes zijn we in staat om als zelfstandige gemeente deze uitdagingen aan te gaan. De rol van de gemeenschap zal groter worden, en de gemeente zelf zal moeten groeien. Zelfstandig blijven betekent niet dat we het allemaal zelf doen. Juist omdat de gemeente zelfstandig blijft, kunnen we niet alleen onze missie volbrengen. Samenwerking is daarvoor cruciaal.

5 Zeven richtinggevende principes

In ons wensbeeld schetsten we hoe brede welvaart in Cranendonck er in 2040 uit ziet. Om koers te kunnen zetten maakten we drie keuzes. De wereld waarin we opereren is echter niet statisch, ze is constant in verandering. Het kan dus goed zijn dat we in de tussentijd onze keuzes moeten bijstellen om koers te houden. Als hulpmiddel hanteren we zeven richtinggevende principes.

Deze principes zijn de leidraad voor ons handelen op lange termijn. Ze zijn het kompas waarmee we koers houden in een steeds veranderend maatschappelijk landschap. De principes zijn ontleend aan ons onderzoek en de fundamentele keuzes en richtingen die schuilgaan achter het wensbeeld voor 2040. De drie keuzes die we in het vorige hoofdstuk maakten zijn een toepassing van deze principes op de huidige situatie. De zeven richtinggevende principes voelen na het lezen van dit Kompas hopelijk vertrouwd aan.

1 Behoud de identiteit en het karakter van onze dorpen

Geef ruimte aan de kernen om zich te ontwikkelen in hun eigen richting en hun eigen kracht te versterken. Bouw bij nieuwe ontwikkelingen zoveel mogelijk voort op de bestaande identiteit, passend bij de schaal van onze dorpen. Bewaak zowel de sociale samenhang in de kernen als de balans tussen de kernen.

2 Vitale gemeenschappen zijn een bron van ontwikkelkracht

Gemeenschappen zijn de drijvende kracht achter de ontwikkeling van hun dorp. Inwoners nemen het initiatief en werken samen aan de kwaliteiten van hun dorp. De gemeente speelt hierin een bescheiden rol: ze moedigt aan, denkt mee en faciliteert waar nodig. Bij het uitvoeren van de eigen taken sluit de gemeente aan bij de visie van de gemeenschap, en benut zij de in het dorp aanwezige kennis.

3 Benut de eigen kracht van inwoners

Laat inwoners zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun welzijn en gezondheid. Hulpvraag en -aanbod komen samen in de ontmoetingsplaatsen in de kernen. De gemeente hanteert een preventieve aanpak en stimuleert de zelf- en 'samenredzaamheid' van onze inwoners en de ontwikkeling van hulpnetwerken, fungeert als facilitator en denkt mee. Als het niet anders kan, biedt de gemeente een vangnet.

4 Kijk voorbij de grenzen van het dorp of de gemeente

Zorg dat publieke voorzieningen voor iedere inwoner bereikbaar en toegankelijk zijn. Dit betekent niet dat alles in iedere kern aanwezig moet zijn: schaarste aan middelen vraagt om een andere manier van denken over voorzieningen in onze kernen. De gemeente kijkt voorbij de grenzen van de kernen en organiseert voorzieningen van zorg tot sport en cultuur op een passend schaalniveau.

5 Benut de unieke ligging van Cranendonck

Maak gebruik van de ligging van Cranendonck: tussen de economische zones van Eindhoven en Weert. Ontwikkelingen in de regio hebben Cranendonck in

het verleden gevormd en maken ons nu aantrekkelijk voor de realisatie van nieuwe woningen en werklocaties. De gemeente speelt in op deze regionale behoefte en brengt het stedelijk netwerk dichterbij de inwoner. Dit komt het voorzieningenniveau in de kernen ten goede.

6 Behoud ons mooie landschap

Zorg goed voor ons mooie landschap, het is ons kroonjuweel. Veel inwoners ervaren hun omgeving als een vanzelfsprekendheid, maar dat is het niet. Onderhoud is nodig, want het landschap draagt bij aan een prettig leefklimaat en nodigt uit tot bewegen. Dat bevordert de fysieke en mentale gezondheid van Cranendonckers. De gemeente focust op behoud en versterking van de belevingswaarde van het landschap.

7 Ontwikkel door innovatie en samenwerking, durf te experimenteren

Toon lef, durf te experimenteren en te innoveren. De uitdagingen waar Cranendonck voor staat zijn zo complex dat op de oude voet doorgaan geen optie is. Schaarste dwingt tot het maken van keuzes, tot prioriteiten stellen. De gemeente besteedt zijn aandacht, middelen en ruimte zo efficiënt mogelijk. Innoveer door bijvoorbeeld nieuwe woonvormen en andere soorten energievoorziening te faciliteren. Maar alleen innovatie is niet genoeg. Zonder de denk- en doekracht van inwoners, maatschappelijke partners en mede-overheden kan Cranendonck haar missie niet volbrengen. Alleen door nauw samen te werken en onze krachten te bundelen, lukt het om onze doelen te realiseren.

6 Tot slot

Cranendonck beschikt met dit Kompas over een krachtig instrument waarmee we koers kunnen houden op weg naar onze doelstelling: het behoud en de verdere ontwikkeling van brede welvaart in 2040. Dit instrument helpt ons om consistente beslissingen te nemen en te prioriteren waar we onze schaarse middelen voor inzetten. Het helpt ons om samen met onze inwoners, ondernemers, partners en mede-overheden koersvast te navigeren door een veranderlijke wereld. Het stelt ons in staat om als zelfstandige gemeente door samenwerking onze doelen te behalen.

Gebruik

Gemeenteraad en college kunnen het Kompas gebruiken om beleidskeuzes te toetsen en het in te zetten als afwegingskader voor gemeentelijke aandacht en de besteding van middelen. De drie hoofdkeuzes geven direct een duidelijke richting. De zeven richtinggevendende principes bieden ook op langere termijn, wanneer de wereld is veranderd, een handvat voor consistente besluitvorming. Het Kompas is ook een open uitnodiging aan inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en mede-overheden om samen te werken. We geven hiermee duidelijk aan wat onze positie is binnen de regio en wat die regio van Cranendonck kan verwachten.

Reikwijdte

Met dit Kompas zetten we onze strategische koers uit. Het beschrijft op hoofdlijnen wat we willen bereiken en welke strategische keuzes we maken. In de Omgevingsvisie van Cranendonck werken we de ruimtelijke consequenties hiervan uit. Onze strategische koers is richtinggevend voor al het gemeentelijk beleid. Dit Kompas vertelt niet 'hoe' we onze doelen bereiken. Dit werken we uit in onderliggende beleidsterreinen.

Sturingsinstrument

De basis onder het Kompas voor Cranendonck en de Omgevingsvisie is een uitgebreid onderzoek naar de staat van de brede welvaart in Cranendonck: de Atlas van Cranendonck. Door dit onderzoek periodiek te herhalen, houden we bijhouden of we inderdaad in de gewenste richting gaan. Hanteren we de richtinggevende principes op de juiste manier of moeten we bijsturen? Daarnaast biedt het Kompas een goede basis voor de gemeente om de stap te zetten naar een meer opgavegerichte werkwijze.

Het kompas biedt dus een fundament voor het ontwikkelen van beleid en plannen die bijdragen aan de brede welvaart van onze inwoners. Kortom: we zijn klaar voor onze missie!

Colofon

Gemeente Cranendonck, 2024
www.cranendonck.nl

Foto's: Bjorn Snelders, behalve foto pagina 10: Michel Achten

